

Művészet

EUGÈNE IONESCO:

A fehér és a fekete

Ismerjük Ionescót mint drámaírót, mint esszéistát, de ismerjük-e mint reneszánsz alkotót? A választ nem lelhetjük meg Ionesco ezen könyvében, melyet ő litográfiai gyűjteménynek nevez. Csupán kísérletet tehetünk arra, amire a szerző is: hogy megkeressük és megtaláljuk a kérdéseket, majd újabb és újabb válaszokat adjunk rájuk.

Különleges könyv ez, mivel Ionesco itt elsősorban nem íróként, hanem grafikusként van jelen, s – nem titkolt szándéka szerint – arra tesz kísérletet, hogy valami egészen másba kezdve fedezze fel azt az új világot, melyet az 1981-es év, Saint-Gall városa, Urban Stoob „művészbarát” műterme, illetve a rajzolás tárnak fel előtte. Az alkotói folyamat leírása nem szorítkozik a litográfia-készítés kommentálására vagy a rajztudás megszerzésének és a technika elsajátításának bemutatására: nincsenek öncélú szavak. A ritmusok, a hatások és ellenhatások megtalálása, felismerése, megtapasztalása a fontos. Ionesco valami általánosabbat, valami örökérvényűt próbál megragadni a művészet mechanizmusán belül.

„A gondolatok úzése, a formák úzése: irodalomban a gondolatoké, rajzban a formáké.”

Önfelfedezés ez a könyv, de nemcsak írójának, hanem az olvasónak is. Rászorulunk az odafordulásra, a tanulásra, az önreflexióra. Kellemetlen, ha elgondoljuk, mire is kényszerít bennünket az író szókimondása. Ionesco egyáltalán nem önkínzó, gyermeki őszintesége a filozófia határára sodorja szövegeit. Felfedezés. Ritmus. A formák megtalálása és a formákhoz való viszony elemzése, melyek emlékeket hoznak felszínre. Ezek az emlékek pedig képlékenyek, néhol homályosak; csak bizonyos részletekre nagyít rá, afféle „lélek-kurkászás” zajlik „többkevesebb ügyetlenség vagy inkább rémület” kíséretében.

Ionesco a nevetésről ír, a kegyelemről, a létről, a szentről, a szabadságról. Mennyire vannak jelen mindezek egy alkotásban? Mennyire vannak jelen bennünk? A könyv csupa kérdőjel – de csak ha akarjuk, ha engedjük.

„A tudatos szándék mintha lerombolná a tudaton kívül eső szárnyalást.”

Az Istenség a világ másvilágában rejtőzik – írja a szerző. Futó gondolatok, gondolatok szabadulnak el, az egész könyvre jellemző a „gátja-

vesztettség”, a korlátlanág, a több-rétegűség. A litográfiákhoz „magyarázat-kísérleteket” fűz: „nem mondhatnám ezeket bevezetőnek, hiszen maguk a litográfiák is bevezető, de mihez?” A kompozíciók leírása közben mintegy utólagos vizsgálat tárgyává teszi a képeket.

A fekete és a fehér. A két alapszín, melyekhez annyi asszociáció fűződik. Hogyan hatnak, mi a jelentésük? A formák: háromszögek, derékszögek, egyenesek, oválisok és tüskék. A figurák kezdetlegesnek tűnnek, de ebben a naivságban, egyszerűségben rejlik az erejük. Fontos a körhintaszerű, koncentrikus mozgás, a középpontos forgás, más képeken pedig a vertikális és a horizontális felosztás, a statikusság. A figurák „forma-ürügek”, a következők „jelentés-látszatok”.

„Mindig itt ez a másik nyelv, nyelvem, szavak, amelyek elárasztanak, a szavak behatolnak a rajzokba, amelyek gyakran szavakra szorulhatnak.”

SZÉKELY GYÖNGYVÉR

(Fordította Juhász Katalin, Orpheusz Kiadó, Budapest, 2004, 70 oldal, 1500 Ft)

Értékmegőrzőben – No 1

Harmincöt év múltán, első kiállításuk helyszínén, az angyalföldi József Attila Művelődési Központban lát-

ható a No 1 csoport 13 tagjának tálalata, melyen Cerovszki Iván (1932–1985) szobrai, valamint Deák László (1946), Dombay Győző (1942–1994), Haász István (1946), Haris László (1943), El Kazovszkij (1950), Kecskeméti Kálmán (1942), Kiss Iván (1949), Lisziák Elek (1939), Molnár Péter (1943), Orvos András (1939), Prutkay Péter (1947) és Szemadám György (1947) képei tekinthetők meg.

A No 1 csoport 1969. december 12-én alakult, s ekkor rendezték itt első kiállításukat. A csoport alapító tagjai Deák László, Kecskeméti Kálmán, Lisziák Elek, Orvos András voltak; az első tárlaton rajtuk kívül még Cerovszki Iván, Viski Balás Csanád és Zeisel Magda vett részt. A csoport alapelvének számított az akkori hivatalos bemutatók zsűrizésével való szembenállás. Elnevezésük („numero egy”) azt jelentette, hogy mindenki csak a saját mércéje szerint (külső zsűri beavatkozása nélkül) legjobbnak ítélte egyetlen művével szerepelt, de a kiállítások fő kritériuma a „kvalitációs mű” volt, tehát erre is utal a No 1. 1971-ig még további öt kiállításon, összesen mintegy 25 művész (egy-egy alkalommal 7-14 alkotó) mutatkozott be a No 1 égisze alatt. A No 1 csoporttal többek között Dombay Győző, Haász István, El Kazovszkij (akkor még Kazovszkaja Lena néven), Kiss Iván, Kovásznai György (1934–1983), Molnár Péter, Szeifft